

Rariteitenkabinet : vreemde molluskenvondsten op het Koksijde strand

Marie-Thérèse Vanhaelen

In een apart doosje bewaar ik enkele ongewone schelpenvondsten van Koksijde. Het zijn schelpen die normaal niet in de Noordzee leven. Zulke zeldzame vondsten kunnen een verscheiden herkomst hebben.

Een eerste mogelijkheid : menig schelpenzoeker zal al wel eens vreemd opgekeken hebben bij het vinden van een exotische schelp, een zogenaamde zakjesschelp. Naar de herkomst moet je niet ver zoeken : overal langs de Belgische kust tref je winkeltjes, meestal uitgebaat door een Indiër, waar deze zakjes, naast andere, eerder kitscherige snuisterijen te koop aangeboden worden. Door de toenemende vernieuwbouw in de kustcentra zijn deze souvenirwinkeltjes de laatste jaren bijna zo goed als verdwenen uit het straatbeeld.

Tot deze categorie van milieuvreemde vondelingen behoort zonder twijfel mijn volgende vondst: een *Rhinoclavis vertagus* (foto 1 - A), 4,7 cm, aangespoeld op 16 juli 1995 tussen talrijke wenteltrapjes *Epitonium clathrus* te Koksijde, bij Ster der Zee. Mogelijk is ook de intacte, zeer vers uitzierende klep *Cardites* sp. (foto 1 - C) van 3 cm, opgeraapt bij het Schipgat afkomstig uit zo'n schelpenzakje. Beide vondsten vertonen geen spoor van slijtage en hebben vermoedelijk niet lang, misschien maar even in het Noordzeewater gelegen. Ook in het buitenland stoot je soms op dat fenomeen van de verloren zakjesschelpen; hoe verklaar je anders de vondst van een kauri *Monetaria annulus* (Indische en westelijke Grote Oceaan) op Playa d'Aro, Costa Brava in maart 2003 ? Ook dit is weer een gaaf exemplaar dat qua gewicht en porseleinglans er zeer recent uitziet.

Een andere oorzaak bij streekvreemde vondsten is dat kinderen, die op reis gingen, van verre of nabije kusten hun dáár gevonden schelpenbuit nadien meezeulen met hun strandattributen tot op ons Belgisch strand en er enkele schelpen kwijtspelen. Ook daarvan hebben we enkele voorbeelden :

Zo zag ik op 15 december 1995 bij Ster der Zee de inhoud van een uitgekieperd emmertje : kleppen van kokkel- en grote strandschelp, een gewone tapijtschelp en zowaar een klep *Acanthocardia tuberculata* (foto 2 - A), de geknobbeld hartschelp, 4,6 cm, recente kleur doch ten dele sterk verweerde ribben, dus duidelijk strandaanspoelsel, maar van waar afkomstig en meegebracht ? Normandië ? Bretagne ?

Op 25 augustus 2006 keek ik weer vreemd op : een tienjarig meisje op het Koksijdse strand toonde me wat ze er zojuist had gevonden : opnieuw een klep *Acanthocardia tuberculata*, erg beschadigd en een gave klep *Glycymeris violascens* (syn. *Glycymeris insubrica*) van 6 cm. Vooral deze laatste klep doet ons een zuiderse herkomst vermoeden, mogelijk Zuid-Spanje of Zuid-Portugal.

Op 25 augustus 1995 verkochten kinderen op de Koksijdse dijk een veertigtal *Rapana venosa* (foto 1 - B), meegebracht van Kreta.

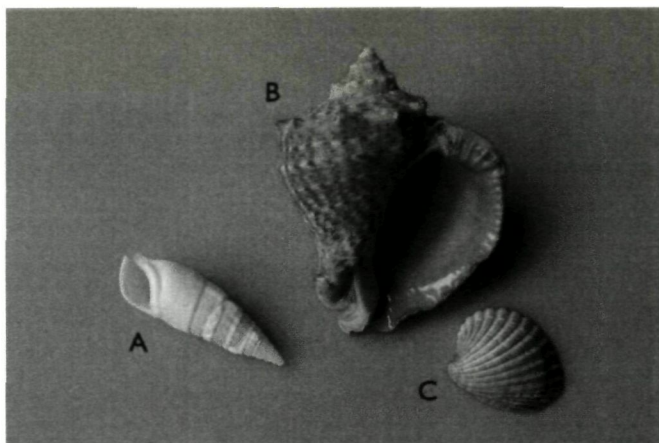

Foto 1: **A** *Rhinoclavis vertagus* - **B** *Rapana venosa* - **C** *Cardites* sp.
(foto : Marc Panneels)

Deze roofslakken, afkomstig van Japan zouden accidenteel ingevoerd zijn in de Zwarte Zee en komen nu algemeen voor in verschillende delen van de Middellandse Zee. Het is niet denkbeeldig dat sommige exoten van zulke verkoopsstandjes op het strand terechtkomen. Maar, deze slak is ook al in de Noordzee opgevist en komt – zij het in lage aantallen – voor in de oesterparken langs de Atlantische kust van Frankrijk (Kerckhof et al. 2006).

Nog een andere mogelijkheid is de volgende : op het Koksijdse strand raapte ik op 8 april 2008 een *Conus mediterraneus* (foto 2 - B) op, of wat er van restte : de onderste grote winding, 1,8 cm hoog; de hogere windingen ontbreken en de rand van het ontstane gat is gepolijst. Deze vondst is mogelijk afkomstig van een kegeltjeshalsnoer zoals Afrikaanse kustbewoners er plegen te maken. Ook kauri's worden in sieraden verwerkt die tegenwoordig niet alleen bij ons maar bijna overal te koop zijn, en soms zijn er inderdaad exemplaren te vinden met een gat. Dan is de herkomst duidelijk. Dus ook sieraden met schelpen kunnen de bron zijn van een rare vondst. Maar hoe geraken ze hier ?

Van andere exotische soorten is de herkomst moeilijker te bepalen, zeker als het geen courante zakjeschelpen zijn.

Op 10 december 2008 deed ik in Koksijde weer een bizarre vondst : een sterk beschadigde tulbandhoren *Astraea rugosa*, (foto 2 - E) zoals je ze kan aantreffen in fuiken in Portugal; de soort vind je er trouwens overal in de kleine vissershavens, meestal levend, voorzien van hun prachtig oranje-rood porseleinen operculum (foto 5).

Op 21 december-2008 bracht Lode Janssens in De Panne het middengedeelte van een kreeftenfuik mee van het strand, waarin twee marmerschelpkleppen *Glycymeris glycymeris* zaten, een soort ons wel bekend van Bretagne.

Op 20 juni 2009 deed ik nog een zeldzame vondst : een spoelhorentje *Acteon tornatilis*, licht beschadigd doch met recente kleur (foto 2 - C).

Het meest verbazingwekkend is natuurlijk het vinden van een ringkauri, *Monetaria annulus* (foto 2 - D) op Belgische strand. Op 21 december 1992, in dezelfde periode dat Dirk Wouters soortgelijk exemplaar vond in Oostende (20 maart 1993) raapte ik er ook één op in Koksijde.

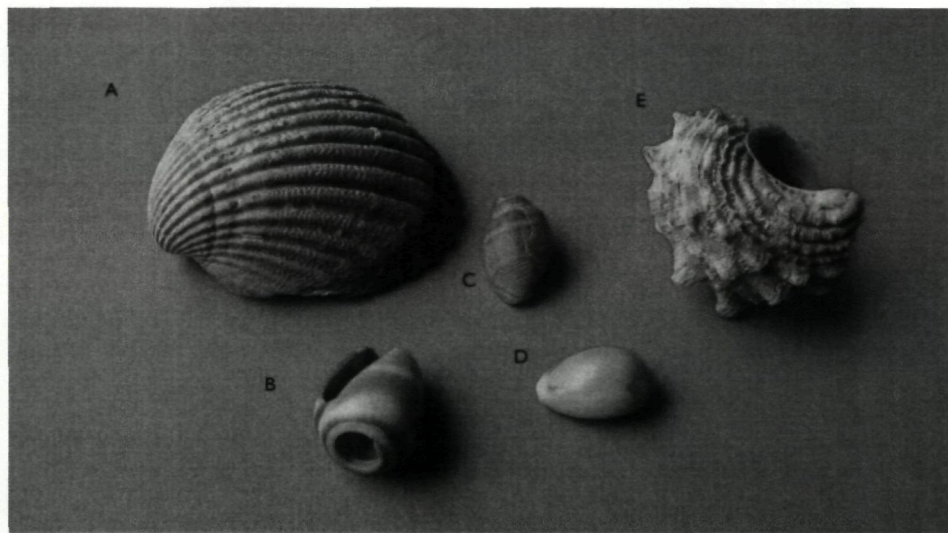

Foto 2: A *Acanthocardia tuberculata* - B *Conus mediterraneus* - C *Acteon tornatilis*
D *Monetaria annulus* - E *Astraea rugosa* (foto : Marc Panneels)

In vergelijking met recente schelpjes van deze soort is hier het porseleinen aspect volledig verdwenen, het gewicht veel lichter, de kleur vaalbeige maar de oranje ring is nog gedeeltelijk zichtbaar.

De laatste vondst van een rariteit deden we op het strand van De Panne tijdens de eindejaarsexcursie van 26 december 2010. Toen vond iemand in het schelpenaanspoelse een grote witte klep van een soort die duidelijk niet in de Noordzee leeft (foto 3 en 4). Het was een zware schelp met een slot met talrijke tandjes, een soort arkschelp dus. Francis Kerckhof trachtte de soort te achterhalen en het zou kunnen gaan om een klep van *Anadara natalensis*, een soort uit de Indische oceaan. Maar die soortnaam is niet honderd procent zeker want in het genus *Anadara* komen er nogal wat soorten voor die sterk op elkaar lijken...

Foto 3 : *Anadara natalensis* (foto: Francis Kerckhof)

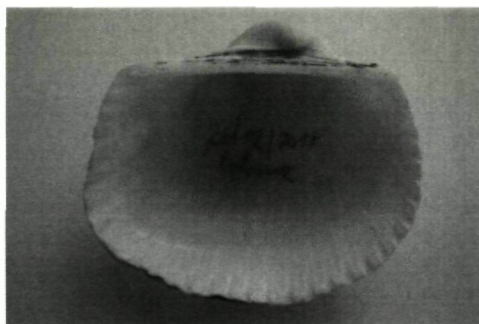

Foto 4: *Anadara natalensis* (foto: Francis Kerckhof)

Dirk Wouters suggereerde dat de kauri, destijds gebruikt als betaalmiddel, afkomstig is van een gezonken schip van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (Wouters, 1994). In Oostende zijn de streekvreemde schelpen vaak aangevoerd door de visserij (Kerckhof, 1996). In Koksijde is dit ondanks de nabijheid van Nieuwpoort meestal niet het geval, hier is meestal het toenemende reisgedrag de oorzaak van een ongewone vondst.

Het zal ons in de toekomst dus niet meer verbazen als we een mollusk van verre kusten ontdekken op ons Belgisch strand, maar het hele reisverhaal van de schelp zal ons blijven intrigeren.

Summary

The article deals with strange finds of non-indigenous shells on the Belgian beach, Koksijde.

The snails *Rhinoclavis vertagus*, *Astraea rugosa*, *Rapana venosa* (known to be brought alone by children from Crete), the kauri *Monetaria annulus*, a broken *Conus*

mediterraneus, the bivalves *Cardites* sp., *Acanthocardia tuberculata*, *Glycymeris violascens* (syn. *Glycymeris insubrica*), a possible *Anadara natalensis* or closer from home (Normandy? Brittany?): the bivalves *Glycymeris glycymeris*, *Acanthocardia tuberculata* and the snail *Acteon tornatilis*.

The provenance can be as variable as the shells themselves: exotic shells from Belgian coastal resort souvenir shops, shells brought alone (by children?) from travels abroad, money cowry from former East-Indian trade shipwrecks?, worked shells from necklaces and other 'jewelry'..? (red. GR)

Literatuur

- KERCKHOF, F. 1996. Opmerkingen naar aanleiding van de vondsten van *Ranella olearia* (L., 1758), *Phalium (Semicassus) saburon* (Bruguère, 1792) en andere exoten te Oostende. De Strandvlo, 16(4) : 124-130.
- KERCKHOF, F.; VINK, R.J.; NIEWEG, D.C.; POST, J.J.N., 2006. The veined whelk *Rapana venosa* has reached the North Sea Aquat. Invasions, 1(1): 35-37
- WOUTERS, D., 1994. Bij de vondst van een *Cypraea annulus* (Linnaeus, 1758) te Oostende. De Strandvlo, 14 (1): 9-10.

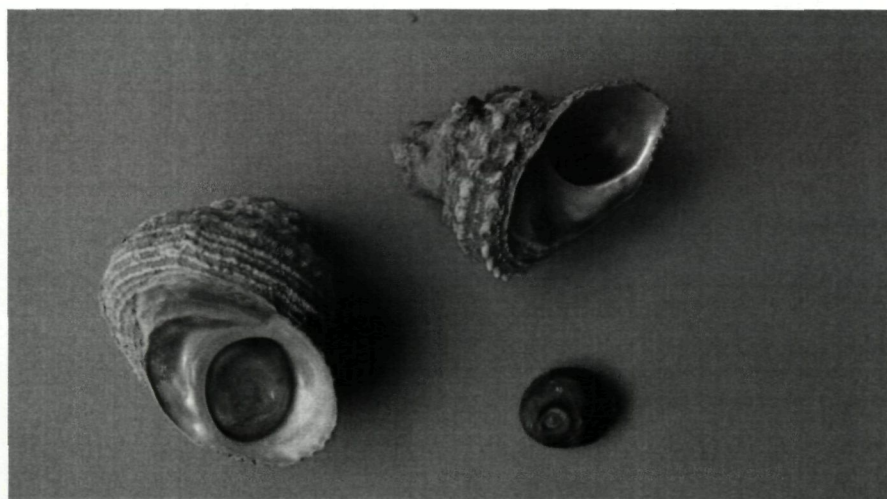

Foto 5: *Astraea rugosa* (foto : Marc Panneels)

**Ter Yde, I
8670 Koksijde**